

Vesti

Projekat „Američka istorija u učionici: amerikanizacija Srbije u hladnom ratu“

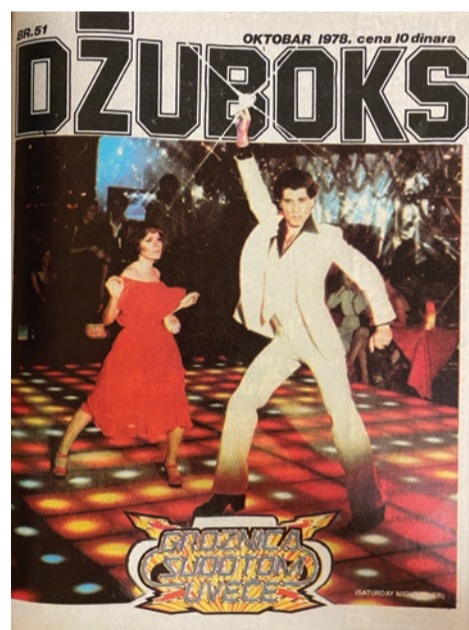
Centar za američke studije u saradnji sa Narodnom bibliotekom Srbije nastavlja rad na projektu „Američka istorija u učionici: amerikanizacija Srbije u hladnom ratu“. Istraživači iz Centra i Narodne biblioteke u ovoj fazi projekta listaju srpsku štampu iz perioda hladnog rata u potrazi za američkim uticajima i amerikanizacijom različitih aspekata srpske kulture i društva, kao i srpsko-američkih odnosa.

Istražujući holivudizaciju Srbije, saradnici Centra i Narodne biblioteke kroz štampu gledaju kako se pisalo o američkim filmovima, koji su to holivudski filmovi i filmske zvezde bili najpopularniji u hladnom ratu u Srbiji, ali i kakve su bile srpsko-američke kinematografske veze. Kroz novinske članke o rokenrolu i džezu istraživači ispituju uticaj američkog zvuka, muzike i popularnih i alternativnih izvođača na srpsku muzičku scenu, dok kroz amerikanizaciju svakodnevnog života istražuju uticaj američkih proizvoda i američkog načina života na svakodnevnicu u Srbiji.

Ni amerikanizacija detinjstva nije stavljena po strani, u okviru koje su saradnici u potrazi za sadržajem iz Diznijevih crtača, ali i „Mapet šoua“, zatim prikazima Duška Dugouška, Snupija i drugih najpopularnijih crtanih likova u srpskoj štampi. Konačno, srpsko-američki odnosi u ovom projektu biće predstavljeni i kroz privrednu i naučnu saradnju dve države u hladnom ratu, zajednička ulaganja u kompanije, kao i razmenu na poljima obrazovanja i nauke. Finalni rezultati projekta biće priručnik za nastavnike osnovnih i srednjih škola, kao i webinar i radionica za nastavnike, a ovde možete videti samo neke od materijala koje su istraživači do sada pronašli.

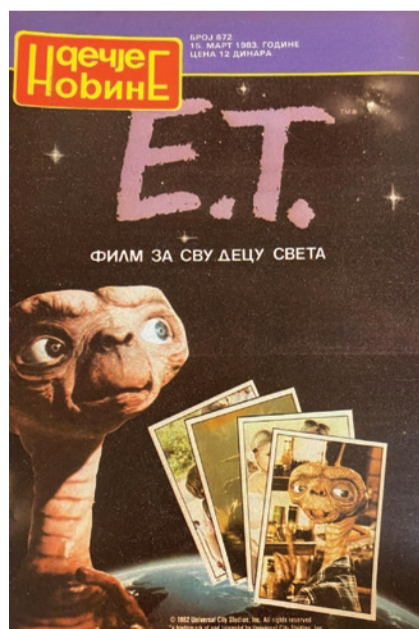
▲ „TV novosti“, 13. 7. 1973.

▲ „Džuboks“, oktobar 1978.

▲ „Duga“, 17.4.1976.

▲ „Деце новине“, 15.3.1983.

▲ „Džuboks“, april 1984.

Čudna jednakost

U Sjedinjenim Državama, februar je Mesec afroameričke istorije (Black History Month). Od 1928. godine Društvo za izučavanje života i istorije Afroamerikanaca (ASALH) bira temu Meseca. Zbog toga što je tema za 2023. godinu otpor Afroamerikanaca, podsećamo na dva umetnička dela koja su kroz zvuk i kroz sliku iskazala protest protiv potlačenosti afroameričkog stanovništva.

Pesmu „Čudno voće“ (Strange Fruit, 1937) napisao je njujorški pesnik Ejbel Miropol, pod pseudonimom Luis Alan. Stihovi ovog komunista rusko-jevrejskog porekla iskazuju gnušanje nad praksom linčovanja Afroamerikanaca na američkom Jugu. Kontrast između svežine cveća i plodova i truleži izmrcvarenih leševa linčovanih i obešenih Afroamerikanaca stvara upečatljivu metaforu. Ta metafora podsetila je džez pevačicu **Bili Holidej** (1915–1959) na smrt njenog oca, koji nije dobio medicinsku pomoć zbog boje svoje kože, i navela je na odluku da ovu pesmu otpeva (1939). Pesa je, što zbog snage stihova, što zbog karakteristične, emotivne interpretacije Bili Holidej, ubrzo postala poznata širom Sjedinjenih Država, služeći kao glas protesta protiv linča.

Godinu i po dana nakon što je Bili Holidej umrla u Njujorku, u istom gradu se rodio **Žan-Mišel Baskijat** (1960–1988). Ovaj umetnik afroameričkog porekla nije bežao od tema rase, klase i moći u američkom društvu. Brojne njegove slike govore o različitim nivoima diskriminacije i opresije, poput „Irony of Negro Policeman“, „Hollywood Africans“ i „Jim Crow“. Osvrnemo li se na Baskijatovo delo „Stvoreni jednaki“ (Created Equal, 1984), videćemo ironično podsmevanje Deklaraciji nezavisnosti i njenim idealima. Baskijat pita: „Šta vrede deklarisanе slobode u društvu koje je nepravedno?“ Slikom dominira crna glava okružena lancima i parolama. Pored nje, vidljive su još dve obešene, mrtve čovekolike figure.

Čudno voće

**Čudnu voćku rađa drveće Juga –
Krv je po lišću i koren je krvav.
Crna trupla vetrić njiše lagano,
Na topoli čudno voće povešano.**

**Otmenog Juga pastoralna scena,
Oči izbuljene, usta iskrivljena.
Miriše magnolija, slatko i sveže
Kad spaljenog mesa smrad vazduh razreže.**

**Evo tog voća, nek ga vrana kljuje,
Nek ga kiša bere, vetar nek ispije,
Na suncu nek truli, dok drvo ne zbací rod,
Ovaj tu čudan, čemeran plod.**

Sa engleskog preveo dr Milan Marković

▲ Žan-Mišel Baskijat,
„Stvoreni jednaki“, 1984

▲ Bili Holidej

Pri dnu slike gori američka zastava, dok na nebu crne ptice slobodno lete. Iako su stvarali u razmaku od gotovo pola veka, Holidej i Baskijat su, koristeći različite medije, prikazali patnju Afroamerikanaca, obešenih i nemoćnih u društvu koje ima strukturalni problem sa rasizmom. Holidej je otpevala stihove koje je napisao solidarni Miropol, dok je autor reči koje je Baskijat ispisao po svojoj slici Tomas Džeferson. No, važno je uočiti razliku u senzibilitetu između „Čudnog voća“ i „Stvoreni jednaki“ – dok pesma o linču govori metaforično i melanholično, Baskijatova slika triput ponavlja „Civil rights now“.

I zaista, osvrnemo li se tokom februara 2023. godine, meseca sećanja na afroamerički otpor, na rasno pitanje u Sjedinjenim Američkim Državama, uočićemo državu sa vekovnim, nerazrešenim strukturalnim problemima. No, uočićemo i Afroamerikanke i Afroamerikanke koji sve eksplicitnije i masovnije zahtevaju stvarnu jednakost, sećajući se svih žrtava ropstva, linča i diskriminacije u prošlim četiri stotine godina.

Prvi telefonski razgovor Beograd-Njujork

Škotski naučnik, Aleksandar Grejam Bel počeo je još ranih 1870-ih rad na izumu telefona, a patentirao ga je u Americi 7. marta 1876. godine. Prvi telefonski razgovor u istoriji vođen je samo nekoliko dana kasnije, kada je Bel pozvao svog asistenta Tomasa Votsona i izgovorio čuvenu rečenicu: „Gospodine Votson, dođite ovamo, želim da Vas vidim“ („Mr. Watson, come here; I want to see you“). Nekoliko godina kasnije (1892) Bel je iz Njujorka obavio i prvi međugradski telefonski poziv pozvavši Čikago. S druge strane okeana, u Kraljevini Srbiji telefon je prvi put upotrebljen 13. marta 1883, a poziv je bio obavljen u Beogradu između ministra vojske Tihomilja Nikolića i inženjerskog kapetana Koste Radosavljevića, zahvaljujući inženjeru Panti Mihajloviću.

Nekoliko decenija kasnije, dolazi i do prvog razmenjenog poziva između Beograda i Njujorka. Kako je prenela

„Politika“, 27. aprila 1932. oko 5 časova posle podne, direktor Američke telefonske kompanije iz Njujorka pozvao je Američko poslanstvo u Beogradu. Razgovor je trajao svega pet minuta, a u članku je zabeleženo i da je tri minuta jednog poziva na ovakvoj distanci tada koštalo 60\$ (što je prema današnjoj računici oko 1300\$). Američki ambasador, Džon Prins preneo je utiske ovog poziva novinarima: „Pre svega ja sam bolje čuo govornika nego on mene. Kao da je u Beogradu. Ali ja sam morao nekoliko puta da ponavljam. [...] Bio sam iznenađen ovom telefonskom vezom i nadam se da će ona doprineti u pravcu veza između Beograda i Njujorka.“

AT LAST! AT LAST! A Perfectly Reliable Acoustic Telephone.

A TELEPHONE THAT WILL WORK WELL OVER ANY ROUTE, REGARDLESS OF ANGLES.
A TELEPHONE THAT WILL WORK WELL IN ALL KINDS OF WEATHER, WIND OR RAIN.
A TELEPHONE THAT DOES NOT BOAR WHEN THE WIND BLOWS.
A TELEPHONE THAT WILL ADMIT OF SEVERAL INSTRUMENTS UPON THE SAME TRUNK LINE.

An Acoustic Telephone Central Office, Adapted to switch one line with another, similar in effort to the electric system. This is attained by the SHAYER SYSTEM, and its practical utility demonstrated by its use by over 150 bona fide subscribers in New York City, who are paying rentals of \$2 to \$5 per month for the service.

TELEPHONES sold outright or rented in unpopulated territory. Send stamp for list of users and testimonials. It will pay you to investigate the truth of these statements, and secure an agency. Liberal discounts to agents, and satisfaction guaranteed or money returned. References.

To rapidly introduce our goods, we will, for the first time in any form, give a discount of sixty per cent. from our regular retail prices for Telephone calls given below, provided the purchaser will endeavor to secure us a reliable agent.

Retain prices: Telephones each.....\$10.00
Magnetic Call Bells (not necessary)..... 6.00
Wire per 100 feet..... .20
Hangers for right angles..... .50
Ordinary supports..... .40

The SHAYER SYSTEM of Telephony has been in use by many business houses in this city for the past two years, giving universal satisfaction, and we cheerfully recommend it to those desiring such service.
—FRANK LACINA'S PUBLICATION HOUSE
THE CONSOLIDATED TELEPHONE CO.,
Jersey City, N. J.

Aleksandar Grejam ►
Bel, Njujork, 1892.
Izvor: Library of Congress

◀ Reklama za telefon,
Njujork, 1886.

Poseta Dejvida Rokfelera Jugoslaviji

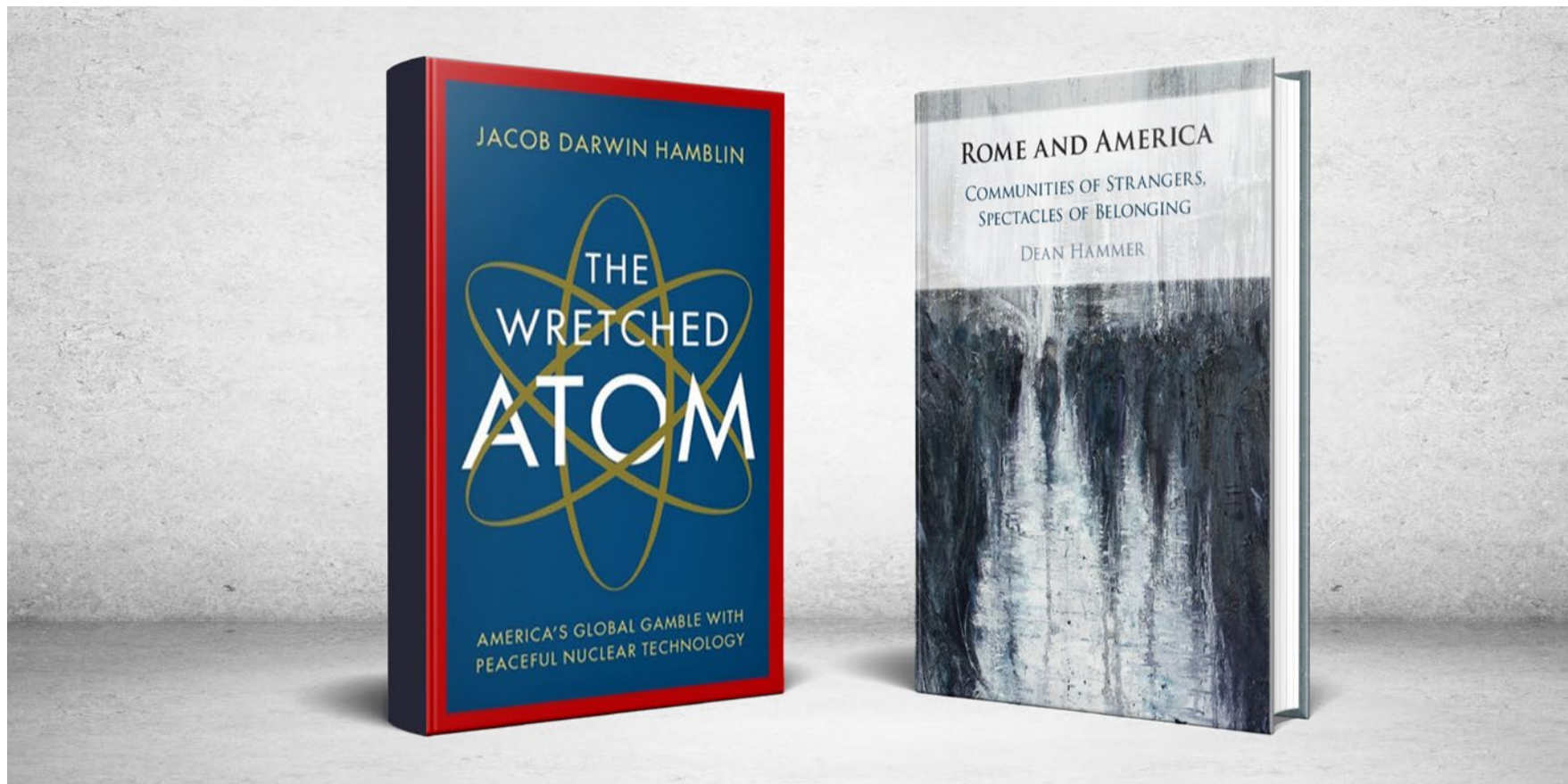
U zvanične posete Jugoslaviji i na sastanke sa predsednikom Josipom Brozom Titom nisu dolazili isključivo američki visoki zvaničnici i predsednici, već i filmske zvezde, pa i ugledni poslovni ljudi, među kojima i Dejvid Rokfeler. Član treće generacije čuvene američke porodice i predsednik „Chase Manhattan Bank“ boravio je nekoliko dana tokom januara 1973. u Jugoslaviji. Novinarima „NIN“-a kao svrhu svoje posete istakao je razgovore sa jugoslovenskim zvaničnicima o jugoslovensko-američkim privrednim odnosima, kao i o mogućnostima pružanja olakšica „Chase Manhattan Bank“ Jugoslaviji za izvoz i uvoz u SAD. U vezi sa ovim razgovorima, Rokfeler se tokom svog trodnevnog boravka u Jugoslaviji sastao sa ministrom finansija Jankom Smoleom i sa guvernerom Narodne banke Branislavom Čolanovićem. Američki biznismen, ovom prilikom posetio je i

►
Prijem predsednika „Chase Manhattan Bank“ iz Njujorka, Dejvida Rokfelera sa suprugom Margaret Mekgrat, Bela vila, Brioni, 27. 1. 1973.
Izvor: Muzej Jugoslavije

Brione gde ga je ugostio Josip Broz, a svoje putovanje po SFRJ završio je u Dubrovniku.

Kako su pisale novine, Rokfeler je sa svog putovanja kroz Jugoslaviju poneo najlepše utiske, a prenele su i anegdota da je na poslovnom ručku u Dubrovniku iskazao želju da bi radije prošetao gradom nego što bi vodio dalje razgovore. Na ovo mu je jedan od prisutnih bankara navodno odgovorio: „Znate, ja sam iz jednog malog mesta u Jugoslaviji. Bio sam dečak i kada bi se neko od stanovnika specijalno lepo obukao i prošetao kroz grad, ljudi bi govorili: 'Pazi ga, ovaj je pravi Rokfeler...!' Ovde su svi čuli za Rokfelera, pa se zato ne treba ni čuditi što svi žele da vas vide.“

Jacob Darwin Hamblin, **The Wretched Atom. America's Global Gamble with Peaceful Nuclear Technology**, New York: Oxford University Press, 2021.

Savremena naučno-tehnološka dostignuća, i međunarodna kontrola upotrebe istih, aktuelna su tema zbog izazova poput snabdevanja energijom, veštačke inteligencije, te nove trke u naoružanju. Razumevanju savremene situacije mogu da pomognu istraživanja Džejkoba Darvina Hemblina, profesora na Državnom univerzitetu u Oregonu. On je stručnjak za hladnoratovsku naučnu i tehnološku diplomatiju, a njegova najnovija monografija „**The Wretched Atom**“ predstavlja prvu historiografsku studiju o američkoj atomskoj diplomatiji na globalnom jugu.

Hemblinova knjiga predstavlja i američku i globalnu istoriju. Kroz njene tri celine (o atomskim obećanjima, propagandi i, konačno, zabranama) uočljiva je evolucija pristupa Sjedinjenih Država prema tehnologiji koju je trebalo da izveze. Pored toga, autor objašnjava društveni i politički kontekst i ulogu atomske politike kod recipijenata tehnologije, poput Japana, Indije, Irana, Južne Afrike, Brazila i drugih. Autor je nastojao da, bez vrednosnog određenja prema korišćenju nuklearne energije, predstavi američko nadmetanje sa SSSR na polju nauke, institucionalnu istoriju Međunarodne organizacije za atomsku energiju (IAEA), kao i istoriju zamišljanja uloge atomske tehnologije u ljudskom društvu, od utopijskih planova do distopijskih košmara.

Dean Hammer, **Rome and America. Communities of Strangers, Spectacles of Belonging**, Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2023.

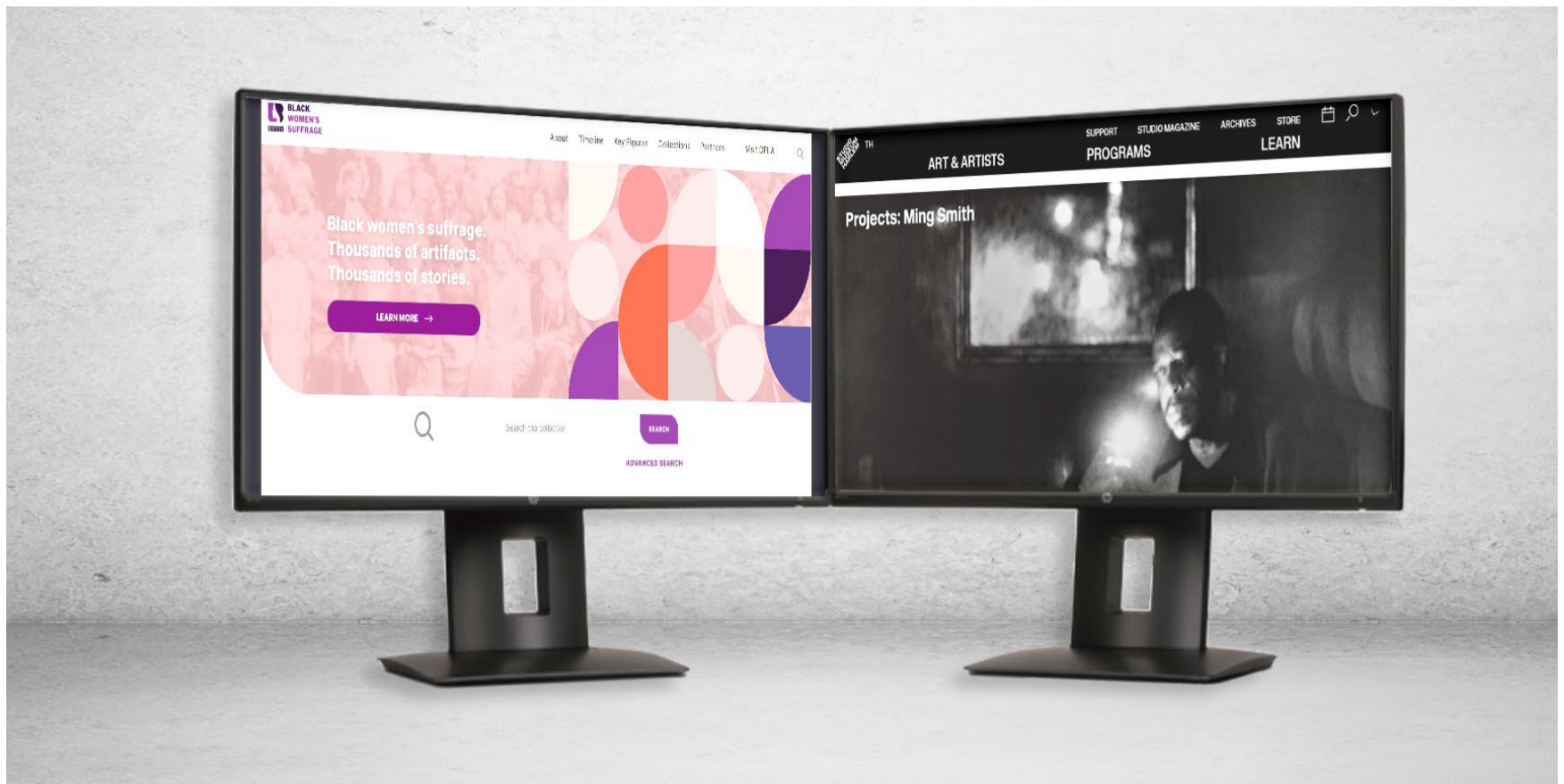
Od osnivanja, Sjedinjene Američke Države posezale su za paraleloma sa antičkim Rimom. Američki moto je „**E pluribus unum**“, arhitektura u Vašingtonu imitira rimsku, a „**Pax Americana**“ je trebalo da bude simbolička naslednica koncepta „**Pax Romana**“. Din Hemer, profesor na Univerzitetu Frenklin i Maršal, koji je specijalizovan za istoriju antičke političke misli, u svojoj najnovijoj monografiji „**Rome and America**“ želeo je da predstavi duboke veze između rimskog i američkog samopoimanja.

Autor poredi rimski i američki osnivački mit, jer su oba zasnovana na dolasku stranaca koji treba da izgrade novu zajednicu. U pet tematskih poglavlja, on pokušava da predstavi kako su se u Rimu, a kako u Sjedinjenim Državama, zamišljali „Mi“ i „Oni“, i kojim mehanizmima se stranac može transformisati u Rimljanina ili Amerikanca. Zbog toga, između ostalog, autor paralelno analizira Vergilijevu „**Eneidu**“ i film „**Odmetnik Džoz Vels**“, rimske predstave Samnita i američke predstave starosedelaca, da bi svoje delo zaključio paralelnom analizom kriza Rimske republike i američke demokratije. Ova knjiga je podsetnik na važnost uloge osnivačkog mita u kolektivnom identitetu, koji pokazuje dugotrajno, evolutivno povezivanje sa antičkim uzorom u modernoj i savremenoj kulturnoj imaginaciji.

Korisni linkovi

Emilija Cvetković

The Black Women's Suffrage Digital Collection <https://blackwomenssuffrage.dp.la/>

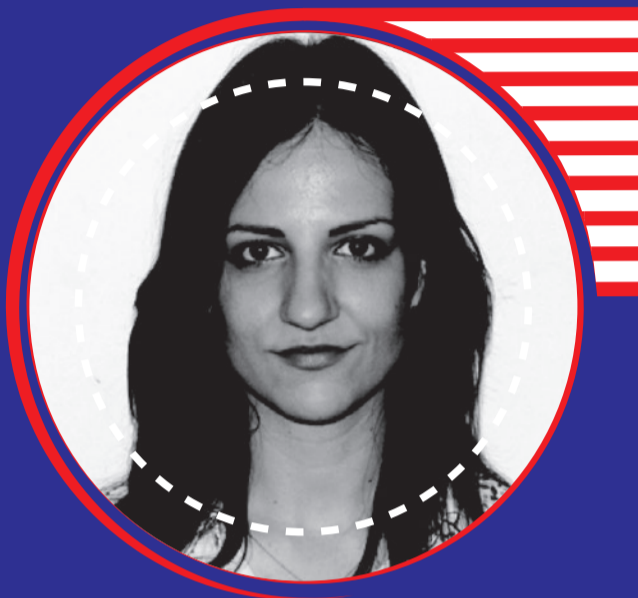
Mesec afroameričke istorije predstavlja jedinstvenu priliku da se prisjetimo uloge koju su Afroamerikanke odigrale u pokretu za sticanje ženskog prava glasa u Sjedinjenim Američkim Državama. Sa tim ciljem je preko 4000 bibliotečkih i muzejskih institucija, pod pokroviteljstvom Digitalne javne biblioteke Amerike, učestvovalo u projektu prikupljanja materijala koji se odnose na različite vidove aktivizma žena afroameričkog porekla u periodu od 1850-ih do 1960. godine. Među materijalima se nalazi preko 200.000 fotografija, dokumenata, novinskih članaka, pisama, dnevnika, govora i intervjua, koji se, zahvaljujući digitalnoj platformi nalaze u otvorenom pristupu. Na veb sajtu se nalazi i vremenska linija koja omogućava sagledavanje šireg historijskog konteksta borbe za građanska prava Afroamerikanki od 1820. godine do danas. Za istraživače koji žele da dođu do konkretnih materijala postoji napredna pretraga koja omogućava odabir vrste historijskog izvora, teme, hronološkog, geografskog okvira ili jezika. Tvorci ove platforme omogućili su i pretragu prema ključnim ličnostima ovog pokreta, pa se tako mogu istraživati biografije i relevantni izvori o aktivistkinjama poput Meri Čurč Terel, Ide B. Vels, Ane Džulije Kuper ili Fani Barijer Vilijams. Borba Afroamerikanki za žensko pravo glasa isprepletana je sa pitanjem rasizma prema afroameričkoj zajednici, jednog od najkompleksnijih problema američkog društva, aktuelnog i danas, te se nadamo da će profesorima, nastavnicima i studentima ovaj veb sajt biti inspirativan izvor za nova promišljanja američke istorije!

The Studio Museum in Harlem <https://studiomuseum.org/>

Za kraj ovog meseca vodimo vas do muzeja u Harlemu koji je otvoren 1968. godine i osmišljen kao prostor u kome se proslavljaju afroamerička umetnost i kulturno nasleđe. Uprkos tome što je nastao u atmosferi diskriminacije ove zajednice, muzej decenijama uspešno radi na prikupljanju i proučavanju dela umetnika afričkog porekla iz Amerike i drugih delova sveta. U stalnoj muzejskoj postavci zastupljeni su radovi preko 700 umetnika poput Džekoba Lorensa, Romara Berdena, Fejt Ringold i Kare Voker. Postavku čini preko 9000 umetničkih dela, nastalih u razdoblju od 19. veka do danas, među kojima su slike, crteži, skulpture, fotografije i instalacije. Zahvaljujući veb sajtu muzeja, posetioци imaju priliku da pretražuju neke od ovih radova u digitalnom formatu, odabirom umetnika ili tipa umetničkog dela. Za istoričare umetnosti naročito je koristan odeljak sa tekstovima posvećenim kolekcijama umetničkih dela koji govore o vremenu njihovog nastanka u širem historijskom i društvenom kontekstu. Platforma muzeja sadrži i digitalni arhiv u kome su smeštena dokumenta, brošure, katalogi, poster i fotografije sa izložbi, koji za istraživače mogu biti značajan izvor za istoriju institucije, ali i proučavanje afroameričke kulture uopšte. Sa namerom da teme koje se odnose na afroameričku umetnost približe učenicima i studentima, posredstvom veb sajta muzeja moguće je pristupiti odeljku koji sadrži nastavne kurikulume, dodatne resurse i predloge aktivnosti za različite uzraste koji se mogu primeniti u učionici.

Najave konferencije konkursi

Have you met...

Emilija Cvetković je istraživač-saradnik u Institutu ekonomskih nauka u Beogradu, saradnica Centra za američke studije i Centra za ekonomsku istoriju, kao i doktorantkinja na Odeljenju za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Redovno učestvuje u organizaciji „Nedelje američke kulture i društva“ i saraduje na dva projekta CAS „Američka istorija u učionici“.

Interesovanje za brojke i ljubav prema istoriji iz gimnazijskih dana objedinila je na master studijama, a za master rad na temu „Američka ekonomska pomoć Jugoslaviji (1947-1951)“ dobila je nagradu „Andrej Mitrović“. Jugoslovensko-američki odnosi i ekonomska istorija su ostale njene glavne istraživačke oblasti, te trenutno radi doktorsku disertaciju na temu „Jugoslovensko-američki ekonomski odnosi: zajednička ulaganja (joint ventures), 1967-1991“. Kroz analizu zajedničkih ulaganja, kao forme stranih investicija koja je bila dozvoljena u socijalističkoj zemlji, ona želi da predstavi karakter jugoslovensko-američkih odnosa u hladnom ratu, prirodu samoupravnog socijalizma i ispita transfer američkih tehnologija u različitim granama jugoslovenske privrede. U svom istraživanju otkriće kako su se Honeywell-ovi računari proizvodili u Nišu, kako je McDonald's došao u Beograd, a Yugo otišao na američke asfalte. Slobodno vreme je rezervisano za klasike poput „Sopranos“ i „Friends“.

Nedelja američke kulture i društva

Tema ovogodišnje pete Nedelje američke kulture i društva koja će se održati na Filozofskom fakultetu od 27. marta do 1. aprila je „American Journey“. Na ovom proputovanju kroz Ameriku, upoznaćemo njenu Nacionalnu geografiju, Montičelo, kontrakulturu San Franciska, Holivud, muzeje, ali i getoe Los Anđelesa. U jednom trenutku skrenućemo levo od Albuquerkija, ali ćemo proći i Sever-severozapad, Divlji Zapad, upoznati Amiše, američki Land Art, i zaviriti u ukletu kuću Amitivil, i u američku pustoš i ničiju zemlju. Predavači će biti profesori Odeljenja za istoriju, Odeljenja za istoriju umetnosti, Odeljenja za etnologiju i antropologiju i Odeljenja za psihologiju. Imaćemo i gostujuće predavače, a posetićemo i Ambasadu SAD u Beogradu i Muzej savremene umetnosti. Prijave za Nedelju američke kulture i društva biće otvorene do **13. marta**, a prijavni formulari biće postavljeni na vebsajt Filozofskog fakulteta i društvene mreže Centra.

Razgovor o Oskarima

Centar za američke studije će u martu, nakon dodele Oskara, organizovati razgovor o ovoj nagradi američke Akademije filmskih umetnosti i nauka. Diskutovaćemo o dobitnicima Oskara u 2023. godini, o filmovima koji su obeležili 2022. godinu, ali i o političkim, rasnim i drugim kontroverzama koje prate ovaj događaj kroz istoriju.

Konkursi

Konkurs za istraživačke grantove „**Gerald R. Ford Presidential Foundation Research Travel Grants**“ otvoren je dva puta godišnje, do 15. marta i 15. septembra. Više informacija o ovom grantu možete pronaći na priloženom linku:

<https://bit.ly/GRFordPLMgrant>.

Konkurs za „**Fulbright Graduate Program**“ za 2024-2025. godinu za sve studente koji imaju završene osnovne studije otvoren je do 8. maja 2023. godine. Više informacija na linku:

<https://bit.ly/3KFArLE>.

Konkurs za „**Fulbright Non-Degree Research Program**“ za studente doktorskih studija za 2024-2025. godinu otvoren je do 8. maja 2023. godine. Više informacija na linku:

<https://bit.ly/3XUy7dI>.